

Näverluren

2008

Medlemstidskrift för Värmlands Hembygdsförbund

Nr 4

God Jul

POST- och BESÖKSADRESS
Värmlands hembygdsförbund
Skutbouden
671 94 Brunskog

Kansliets telefonfonder:
Måndag–fredag 10.00–12.00
0570-522 09, 0738-10 15 82
e-post: kansliet@hembygdvarmland.se
hemsida: www.hembygdvarmland.se

Tack Elisabeth

Elisabeth Axelsson har under tre och ett halvt år ansvarat för skötseln av Hembygdsförbundets kansli och även servat Karlstads Hembygdsförening. Jag vill å förbundets vägnar tacka Elisabeth för det utomordentliga sätt på vilket hon skött vårt kansli. Hon har lärt sig hembygdsvärdens arbete och villkor. Dessutom har hon ju även lärt känna många, främst förtroendevalda, genom telefonsamtal och besök. Elisabeth har alltid ställt upp för vår rörelse. En resurs som vi nu går miste om och som vi egentligen inte på kort sikt kan ersätta.

Mängden blommor och presenter på sista arbetsdagen var ett synbart bevis på allmän uppskattning. Tack Elisabeth och lycka till!

Sven Hede

INNEHÅLL

3 Ordföranden har ordet

Sven Hede

4 Höstmötet i Nysäter

Moa Jonsson

6 Tack

Inger Axelsson, projektledare

7 Värmlands Museums Selma Lagerlöf-utställning

Susanne Olsson m. fl.

8 Ett halmstrå

Berit Juhl

9 Gunnarskogs Hembygdsförening 75 år

Gunnarskogs Hembygdsförening

10 Hembygdsföreningen Köla Stämma

Gösta Olofsson

12 Info från förbundet

Styrelsen m. fl.

14 Nyutkommen litteratur

Birgitta Juås, Kjell Sundström, Marie Söhrman och Peter Olausson

16 Ny bok om Älvsjöhyttan

Peter Olausson om boken Älvsjöhyttan med omgivningar

Västra Fågelviks kyrkor genom tiderna

Peter Olausson

17 Gåsbornsböcker

Bo Eriksson

Vill du också göra en bok?

Kjell Sundström, KM idé

18 Bytorp och Bytorpsföreningen

Gösta Olofsson

20 En bysäg i Brunskog

Ingrid Hede

21 Jöns Jönsson i Backa försöker fria sig från beskyllning om faderskap

Arne Linnarud

22 Bref från Nordmark

Sammanställt av Jan Kruse

23 Statistik för förbundets hemsida

Kjell Sundström, KM idé, webbansvarig

Näverluren

ANSVARIG UTGIVARE

Sven Hede
0570-530 20
svenhede@telia.com

REDAKTIONSGRUPP

Berit Juhl
0560-108 54
berit.juhl@tyfonmail.se

Peter Olausson
0533-310 24
lassevander@hotmail.com

Gösta Olofsson
0570-158 82
go.olofsson@telia.com

GRAFISK FORM
KM idé/Kjell Sundström
0565-303 20
kjell@km-ide.se
www.km-ide.se

FOTOGRAF
Anges när denne är känd

PRENUMERATION
Helår 100 kr

ANNONSPRISER
1/1 sida 1 500 kr
1/2 sida 750 kr
1/4 sida 380 kr
1/8 sida 190 kr

Färdiga annonser skickas till
kansliet@hembygdvarmland.se

MANUS OCH BILDER

Antal tecken per sida är 3 800, inkl. under-
rubriker, utan bilder. Storlek på digitalabil-
der: 9–22 cm bredd vid 300 ppi, spara i
JPEG-format med liten komprimeringsgrad.
Om du har många bilder är det bättre att
skicka en CD med bilderna sparade som TIF.
Bilder monterade i Word dokument går inte
att använda.

TRYCK
RAMSTRÖMS TRYCKERI, SUNNE 2008

Ordföranden har ordet

Det känns inte speciellt höstligt, när jag i dag skriver dessa rader, +10 grader och sol från en molnfri himmel. Bara avlödade träd avslöjar årstiden. Men bara dan efter på söndag var det åter igen normalt höstrusk. Ett lyckat höstmöte

är avklarad. Rapport lämnas längre fram i tidningen. Ett stort tack till Peter och hans medhjälpare på Vikingamuseet!

Hembygdens helg anordnades på Historiska museet i Stockholm 11–12 oktober. Tyvärr var deltagandet från Värmland mycket lågt. Försöket att anordna bussresa misslyckades. Örebro läns hembygdsförbund däremot hade en bussresa vardera dagen! Personligen tyckte jag att Dick Harrisons föreläsning och rundvandring var intressantast i det digra programmet. Han har förmåga att presentera sitt kunnande på ett mycket medryckande sätt. Samtidigt med Hembygdens helg samlades Förtroenderådet, som består av Sveriges Hembygdsförbunds styrelse kompletterat med representer för länsförbunden. Bland annat diskuterades en modernisering av SHF:s tidskrift Bygd och Natur. Enigheten var stor om behovet men man ville modernisera namnet. Du som har synpunkter på namn eller innehåll, bör höra av dig till den nytillsatta kommittén, som har uppdraget att utveckla vår tidskrift på rikspanet.

Vårt Access-projekt har avslutats. Projektets slutrapportering pågår. Tyvärr har varken tid eller resurser räckt till, varför regeringen beviljat ytterligare 25 miljoner för nästa år. Detta kan synas vara mycket men vår totala andel hittills i projektet har endast uppgått till ca 1%. Ny ansökan skall vara inlämnad senast 8 december.

Flytten av vår expedition till Skutboudden i Brunskog är avslutad utan några egentliga problem med undantag för posten. Någon eftersändning är ej begärd av kostnadsskäl.

Inom många föreningar pågår arbetet som bäst med julmarknader. Det känns bra att konstatera, att intresset ökar. Vi får nu hoppas påinterväder i stället för regn och blåst.

Jag vill tacka för året som snart är till ända. Hoppas att vi ses på Årsmötet i Karlstad lördag 21 mars. Tag vara på tillfället att motionera eller att ställa frågor.

Med önskan om en God Jul och ett Nytt Gott Hembygdsår
Ordförande Sven

20 januari är manusstopp för nästa nummer, skicka manus till: kansliet@hembygdvarmland.se

Höstmötet i Nysäter

Av Moa Jonsson, foto KM idé

En frisk vind snodde runt den stadiga vikingaborgen på det öppna fältet i Nysäter. Fann den ointaglig och ägnade sig åt de sista höstlöven i stället. Ett drygt sextiotal representanter för Värmlands hembygdsföreningar var samlade därinne vid kaffe och smörgås. Ordförande Sven Hede hälsade välkommen och gav en kort orientering om dagens program och flytten av förbundets expedition till Brunskog samt delade ut informationsblad rörande kurser, bidrag m. m. Monica Björklund informerade om planerad kurs i byggnadsvård.

Access

Vad beträffar Access-projektet, som syftar till att göra hembygdsföreningarnas samlingar tillgängliga på Internet, kan deltagande föreningar ansöka om ytterligare pengar för att slutföra det påbörjade arbetet. Dessa pengar skall sökas på särskild blankett av föreningarna själva via VHF före 8 december med angivande av behovet. De pengar som delas ut för år 2009 av Kulturrådet är 25 mkr totalt för alla Sveriges kulturella föreningar. Gerd Engström, Stavnäs hbf, betonade fördelen av att varje förening har en person som

är ansvarig för projektarbetet. Kanske skulle det också i en förlängning kunna öppnas en gemensam Internet-databas för de deltagande föreningarna.

Näverluren

Peter Olausson talade om vår tidning, Näverluren, som ju är VHF:s kontaktorgan alltsedan början av 1980-talet, med artiklar och information av intresse för medlemmarna. För att Näverluren skall fortleva och kanske gå med vinst, behövs först och främst fler prenumeranter, vilket också skulle ge ett bättre underlag för annonser. Vad kan göras för att öka upplagan och hålla tryckeri- och porto-kostnaden nere? Detta var frågor som två grupper, den ena ledd av Maj-Lis Alexandersson, Glava hbf, och den andra med Carl-Göran Tollesby i spetsen, fick att diskutera.

Följande ansågs vara värdefullt för Näverluren:

- en ansvarig i VHF:s styrelse för tidningen
- redaktionen måste styra innehållet
- innehållet oerhört viktigt
- fler prenumeranter

En av grupperna som diskuterade Näverlurens framtid, såväl innehållsmässigt som ekonomiskt

Peter Olausson reogjorde för förslaget till ändring av förbundets stadgar

Anders Wiss föreslog att man har en verksamhetsplan som sträcker sig över flera år

Förbundets ordförande, Sven Hede

- undersökning av format, tryckkostnad, papperskvalitet
- meddelande om manusstopp och utgivningstider
- egen reklam i tidningen från hembygdsföreningarna
- dubbla föreningsprenumerationer
- hembygdsföreningarnas köp av ett antal extra ex. i samband med speciell reklam om fester möten etc för utdelning till besökande.

Förbundets stadgar

VHF:s stadgar, som varit i bruk alltsedan 1950-talet, har blivit föremål för granskning av Peter Olausson, som har gjort ett utkast till förnyelse av dem, utgående även från ett förslag på nätet från Sveriges Hembygdsförbund. Peter fick i uppdrag att leda en grupp som på höstmötet gick igenom utkastet. Efter styrelsebeslut skall stadgarna presenteras för årsstämman 2009 och efter majoritetens godkännande också tas upp inom en månad vid en extraordinarie stämma med 3/4 majoritet för antagande.

Verksamhetsplan

En verksamhetsplan för 2009 skall presenteras för Region Värmland. Gruppen, som fick diskutera denna och även mer långsiktiga planer för de närmaste åren, leddes av Anders Wiss.

Gruppen anser att följande bör göras 2009–2015:

- följa upp och avsluta Access, på sikt starta webbdatabaser
- offentliggöra arkiv och samlingar samt utbilda i arkivfrågor
- initiera en reparationsfond för hembygdsföreningarnas byggnader
- utbilda i marknadsföring
- samarbeta med Dräktrådet och SHF i textilfrågor
- regler för lån av föremål mellan hembygdsföreningar
- utdelning av Näverluren till alla medlemmar i hembygdsföreningarna (ca 17 000 pers) ett par gånger per år

Sven Hede meddelade att det hittills i vårt län varit ett hinder för bidrag till reparationer av byggnader, som ej står på sin ursprungliga plats. Det är dags att denna regel tas bort, vilket skett i några andra län.

Flera talare betonade, hur viktigt det är att avtal upprättas vid erbjudande av gåvor, så att både givare och mottagare har klart för sej vad som gäller. Depositioner ska helst undvikas, men även för sådana ska avtal göras.

Så var det dags för god lunch vid bygdegården i Nysäter. Mätta och belåtna blev vi sen guidade av Peter Olausson bland vikingarna, som gjort en resa från Norden till York i England och tillbaka till Norden/Värmland, åtminstone i form av naturtrogna dockor och omsorgsfullt gjorda repliker av vikingarnas föremål. Peter kunde också berätta litet om skeppet Glad och dess resa till ett möte i Kanada – men det är en annan historia. Som avslutning fick vi kaffe med kaka och Sven Hedes tack för vårt engagemang. 🐦

Kansliet

Hembygdsförbundets kansli har flyttat till Skutbouden i Brunskog, där tar Lillemor Hansell och Stefan Hensdal hand om löpande ärenden.

Värmlands Hembygdsförbund
Skutbouden

671 94 Brunskog

Kansliets telefontider: Måndag–fredag 10.00–12.00

0570-522 09, 0738-10 15 82

e-post: kansliet@hembygdvarmland.se

www.hembygdvarmland.se

Tack

Inger Axelsson, projektledare

Nu har jag varit projektanställd i Värmlands Hembygdsförbund sedan 2004 och fått uppleva många intressanta stunder med er alla i hembygdsrörelsen.

Kulturturismens Hembygdsgårdar

Det första projektet för min del var "Kulturturismens Hembygdsgårdar i Värmland", ett EU-projekt med mål att utveckla, tillgängliggöra och marknadsföra hembygds-gårdarna. 25 föreningar anmälde intresse, 23 fullföljde projektet. Detta fortgick till september 2006 med gott resultat och belåtna deltagare där framför allt den goda samverkan lyftes fram. I slutskedet beslutade Hembygdsförbundets styrelse, på förslag från projektets styrgrupp att erbjuda de deltagande föreningarna ytterligare möjligheter att utveckla och marknadsföra hembygdsgårdarna, ett beslut som senare ändrades av nuvarande styrelse till att varje förening erhåller en kontant utbetalning, utan något förbehåll.

Access Kulturarv Värmland

Under 2006 inleddes kulturprojektet för att tillgängliggöra föreningens samlingar: arkiv, föremål och fotografier i Access Kulturarv Värmland, aviserat av Statens Kulturråd, där alla föreningar gavs tillfälle att delta. Antalet föreningar stannade också här vid tjugotalet. Under halvt annat år pågick projekten parallellt. Efterfrågan visade sig vara betydligt större än den tilldelade pengaramen tillät och vi hade turen att få förlängning, nu senast t.o.m. 2008. Jag tror att genomförande av accessprojektet stärker och gör att Värmlands hembygdsföreningar ligger i tiden. Viljan och förmågan att utveckla verksamheten är stor. Många flera föreningar har härutöver deltagit i träffar och utbildningar i digitaliseringsarbetet.

Tack

Nu vill jag tacka för att jag fått förtroendet att leda de två intressanta utvecklingsprojekten med Värmlands Hembygdsförbund som projektägare. Jag är särskilt glad över att ha fått göra bekantskap med alla fantastiska föreningsmedlemmar och sist men inte minst ett tack till de entusiastiska medarbetare som varit anställda under åren. De är tillsammans hela 53 personer, 34 i EU-projektet och 19 personer i Access-projektet.

Tack ska ni ha allihop och lycka till i det fortsatta arbetet, det har betydelse. ☺

Prenumerera på Näverluren

Näverluren är medlemstidningen för hela Värmlands hembygdsrörelse. Utkommer med 4 nummer per år.

Helårsprenumeration kostar endast 100 kr.

En fin julklapp till de som redan "har allt", eller till er förenings eldsjälar.

Selma Lagerlöf

– berättelserna som flög ut över världen

Värmlands Museums utställning 19 november–18 januari

Den 19 november hade Värmlands Museum vernissage för utställningen *Selma Lagerlöf – berättelserna som flög ut över världen*. För allmänheten öppnades utställningen den 20 november, på dagen etthundrafemtio år sedan författaren föddes på Mårbacka. Utställningen, som producerats av Susanne Olsson, speglar Selma Lagerlöfs författarskap med bilder, filmer och föremål. Det mest unika föremålet man lyckats låna in är kjejsarstaven som verklighetens Jan Nilsson i Skrolyckan var ägare till en gång i tiden.

Nutiden speglas genom Inger Stinnerboms teaterdräkter från utställningen *Med guldtråd i väven* på Värmlands Museum 2002.

Trots att nästan 70 år har gått sedan hon gick bort är Selma Lagerlöf och hennes verk fortfarande aktuella. Som författare blev hon känd över hela världen och hennes böcker läses flitigt i många länder än idag. Hennes samhällsengagemang lyser igenom i flera av böckerna men att hon även agerade i flera av de för tiden aktuella frågorna är kanske mindre känt.

Med bland annat nobelprisdiplomet i original, teaterkostymer av Inger Stinnerbom och fotografier kommer utställningen att belysa både det levande författarskapet, den internationellt firade författarinnan och den engagerade matriarken på Mårbacka.

Författaren Selma Lagerlöf och hennes berättelser är ständigt aktu-

ella över stora delar av världen. Hon är en av de mest lånade Nobelpristagarna på svenska bibliotek med dubbelt så många utlån som t.ex. Ernest Hemingway och John Steinbeck. Sett till samtliga författare som är representerade på folk- och skolbibliotek återfinns hon bland de 200 mest lånade.

Nu var det inte bara Värmlands Museum som hade vernissage denna afton. Även Post & Tele Museum Danmark hade vernissage för sin egen utställning *Troldkraft – Læsernes Selma Lagerlöf*. Museet i Danmark har lånat in delar ur *Selma Lagerlöf och alla dessa brev* den utställning som tidigare fanns på Postmuseum i Stockholm. ☺

Utställningen invigdes av Ragnar Ramström.

Bengt Åkerblom beundrar Inger Stinnerboms teaterkläder.

Ett halmstrå

Av Berit Juhl

På hembygdsgården Kollsberg samlas arbetare och arbeterskor varje lördag under hösten. Arbetsafton är den officiella benämningen på denna aktivitet. Den 15 november bestämde jag mig för att ansluta mig till den arbetande gruppen. Redan ute i hallen hörde jag hur kamraterna skrattade och pratade. När jag öppnade dörren fick jag se flera flickor omkring det stora bordet. Vad gör ni frågade jag dumt. Det ser du väl, vi rensar och skalar halm. Det är bara att sätta igång. Jag fick tag på ett långt och vått halmstrå. Först sneglade jag lite på kamraten bredvid och så började jag dra av det tunna skalet. När jag tyckte att allt var borta frågade jag om det kunde duga. Den tränade kamraten kontrollerade och lämnade det tillbaka med orden: Det är mycket kvar! Ser du ingenting? Känn med tummen så upptäcker du vad som finns kvar. Ja nog blev det bättre och bättre. Till slut tyckte jag det gick riktigt bra.

Vi skalade och skalade och skalade. Under tiden pratade vi om världens små och stora händelser och problem. Det fanns inga stora krav på konversation eller sammanhängande meningar. Kerstin berättade om sina katter. De gjorde hyss och de var så förståndiga att de förstod nästan allt

som hände och sades omkring dem. En stund pratade alla om sina husdjur. Sedan var det barn och barnbarn som samtalet rörde sig om. Utanför fönstret började det bli mörkt och vi kunde se solnedgången. I den öppna spisen sprakade en munter brasa. Vilken avstressande miljö! Jag behövde inte prata om jag inte ville. Jag kunde förstrött lyssna till de andra diskussionerna. Högen av vita fina halmstrå växte på bordet. ”Nu går jag ut och sätter på kaffe” sade en av flickorna. Ja tack sade vi andra. Där satt vi kring det runda stora bordet och drack kaffe med hembakat tunnbröd. För min del gick tankarna till gamla tiders symöten. Att det kan vara så avstressande att låta sina händer arbeta med något som inte kräver koncentration eller styrka. Symöten och arbetsafton kan varmt rekommenderas till den som känner sig stressad eller vill ha sällskap. Jag tillhör inte gruppen ”händig”. En del människor kan göra allt. De kan väva, sy och så vidare. Men det finns arbetsuppgifter som kan utföras av alla.

Detta är nog hembygdsrörelsen i ett nötskal. Det lilla halmstrået går vidare till flinka fingrar som snabbt och vant trassar ihop det hela till vackra kransar eller tuffa halmbockar.

Tur för alla besökare på alla jul-

marknader som anordnas på våra hembygdsgårdar. Det annonseras om bazarer och aktiviteter i varenda liten by. På Kollsberg anordnas varje år en julmarknad i början av december. Det finns allt på denna marknad. Tomtar, kakor, bullar, bockar klädda med ris, bockar av halm, hemgjord jölappelskorv, karameller, eterneller och kantareller. Och i Bokboa försöker vi få kunderna att köpa böcker och betala efter vikt. Vi väger på gammaldags sätt med besman. Tomten och lucia kommer självklart på besök. Julklappar delas ut till alla barn. Lotterier av alla typer cirkulerar och den som har tur kan vinna fina hemslöjdsalster som pojkar och flickor tillverkat under året. Har vi tur finns det snö och då har vi häst med släde som väntar på att köra glada och förväntansfulla barn och vuxna. Julmarknaden påminner om förr i tiden, så som Astrid Lindgren beskriver julfirandet.

Hembygdsföreningarna i vårt län lockar många människor varje år. Tack vare små halmstrån och flitiga fingrar kan vi bevara våra fina hembygdsgårdar. I större städer finns museér som visar gamla föremål och berättar om den gamla tiden. På hembygdgårdarna finns föremål, byggnader och berättelser om hur det var förr i tiden på landsbygden. Viken tur att de finns! 🐣

Bengt Holter närmast, gav instruktioner i hur man sätter upp en gårdsgård.

Grällekлубben körde kyrkskjuts, Per-Olof Johansson förare.

Gunnarskogs Hembygdsförening 75 år

När man inom föreningen började diskutera firandet av föreningens 75-årsfirande kom det fram att f.d. ålderdomshemmet Larstomta firade 100 år beslutades om ett gemensamt firande. Man tänkte att göra något större av det hela därför bestämde man att det skulle ske den 23–24 augusti, samma helg som hembygdsföreningen planerat att fira Hembygdens dag. Firandet invigdes på lördag kl. 14.00 av länsrådet Björn Sandborgh därefter ringdes i vällingklockorna på både Larstomta och Hembygdsgården samtidigt. Firandet fortsatte med underhållning på hembygdsgården med fiolspel av Lotta Delebrant och Sören Törnquist, dagen till ära klädda i folkdräkt, följt av John E. Eriksson på durspel och Magnus Olsson sång och gitarr.

Samtidigt pågick olika typer av

verksamhet på de båda ställena, fotoutställning fanns på båda platserna som visade respektive verksamhet. På Larstomta visade Mats Lugne gamla bilder från Gunnarskog samt fanns en film om dess verksamhet. På hembygdsgården visades gamla hantverk såsom linbearbetning av hembygdsföreningens egenodlade lin, som den mycket aktiva grupp som sköter gården Lafallhöjden odlat. I föreningens smedja arbetade konstsmiden Mats Jonsson med lärling, Bengt Holter visade hur man sätter upp en gårdsgård på gammalt sätt med sveg, ingen ståltråd där inte.

Arbetena avslutades för dagen och därefter firades med musik vid helgsmål i kyrkan där Anneli Eriksson deltog. Senare på kvällen var det dags för dans där gruppen Bonnröck från Östra Ämtervik spelade.

På söndagen började dagen med högmässa i Gunnarskogs kyrka där biskop Esbjörn Hagberg predikade och kyrkokören deltog. En kort samling gjorde man vid den plats på en udde strax nedanför kyrkan där Hembygdsföreningen bildades 1933. Skjuts erbjöds därefter till Hembygdsgårdens nävgrötsgryta med både hästskjuts och "grällar" med vagn.

Hantverkarna var i full verksamhet även denna dag. På scenen samtalade Kjell-Arne Kamperin med veteranerna Lars Persson och Morgan Norrby om hembygdsföreningens utveckling under åren. Därefter följde underhållning med Emelie Nygren på dragspel, Göran Bryntesson spelade och sjöng bl.a. egna visor samt Peter Odhammer sång och gitarr. Båda dagarna var välbesökta med ett strålende sensommarväder. ☁

Biskop Esbjörn Hagberg och församlingsprästen Torgny Larsson Lantz anlände med hästskjuts och välkomnas av vår ordförande Rolf Jonsson.

Jubileet lockade många intresserade åhörare.

Hembygdsföreningen Köla Stämman

Text och foto: Gösta Olofsson

Näverluren hade under sommaren 2008 tillfälle att närmare informera sig om hembygdsaktiviteterna i Köla i Västra Värmland. Med medverkan av inspiratörerna och eldsjälarna Karl-Erik Fahlstad och Nils Olof Bålstad följer här en presentation, som förhoppningsvis gör den ytterst livaktiga och flitiga hembygdsföreningen i socknen någorlunda rättvisa.

Hembygdsföreningen Köla Stämman bildades 1971. Föreningens förste ordförande var Fritjof Nilsson och som föreningslokal disponerades den gamla sockenstugan. En stark drivande kraft och ordförande i föreningen var under många år Annie Fredriksson, som även i dag med engagemang deltar i föreningens arbete. Sedan ett par år tillbaka är Karl-Erik Fahlstad ordförande i föreningen.

Enligt våra nämnda sagesmän bedrev föreningen länge traditionell hembygdsverksamhet med den nämnda sockenstugan som bas. Men med ingången i det nya millenniet började det hända saker där det ena gav det andra. För år 2000 skänkte Köla Pastorat f.d. arrendebostaden vid Köla Prästgård till hembygdsföreningen. Bakgrunden var att båda parterna var införstådda med att föreningen behövde en ny hembygdsgård. Men det var inte en byggnad färdig för många och vitt skilda aktiviteter föreningen tog över. Tvärtom var den i behov av helrenovering samtidigt som den måste anpassas och tillbyggas för sitt nya ändamål.

Projektet tog på allvar sin början 2004. Det var då naturligt för föreningen att gå med i Värmlands Hembygdsförbunds stora projekt *Kulturturismens Hembygdsgårdar i Värmland*, genom vilket en del av renoveringen finansierades med EU-medel. På föreningen föll dock att svara för finansieringen av konvertering av värmeanläggningen från olja till pellets, olika invändiga ombyggnader samt en ny vävkammare och inte minst en ny rymlig veranda i västerläge för uteservering. Den nya

hembygdsgården på Kiöln invigdes den 27 maj 2006.

Men inte nog med detta. Mycket hade uppnåtts men den positiva utvecklingen pekade tydligt på att föreningen också hade behov av lokaler för utställningar, underhållning m.m. Och som föreningen visat sig vara en god förvaltare fick den 2007 erbjudande av Pastoratet att ta över även ekonomibyggnaderna på området där den nya hembygdsgården är belägen.

Projekt Köla-Ladan startade naturligtvis omgående. Även här fick föreningen något att ta tag i. För det var inte bara det att ladugården, logen etc. var i behov av renovering. Byggnadens olika delar befann sig dessutom i *befintligt skick*, d.v.s. en hel del gödsel, gammalt hö och allsköns bråte måste lyftas ut, ventilationstrummor rivas, yttertak lagas, fundament, golvkanaler, foderbord och golvjutningar bilas bort. Storstädningen avrundades med en rejäl högtryckstvätt.

Därefter har de gamla ekonomibyggnaderna under 2007 och 2008 alltså förvandlats i grunden: ladugårdsdelen är i dag en förnämlig lokal för utställning och försäljning av hantverk, logen för evenemang och kulturträffar har fått scenuppbyggnad och sittplatser för 200 personer och hörännet är iordningställt som museum. Västra lågdelen är uthyrd till Köla AIK. För 2009 och 2010 planeras för läktarplatser i Köla-Ladan och *Mjölkkammaren* skall ombyggas till angeläget ändamål av något slag och boulebana anläggas söder om ladan.

Karl-Erik Fahlstad och Nils Olof Bålstad kan inte nog prisa föreningens omkring 160 medlemmar för de-

ras arbetsvilja och många och uthålliga ideella arbetsinsatser. Och kanske inte minst glädjande och överraskande har varit tillgången på frivilliga, dugliga hantverkare och specialister av olika slag inom och utom föreningen. Vidare, och som varit av stor betydelse, har företagen på orten stöttat verksamheten med generös sponsring. Allt som allt har de många ideella och generösa insatser inom olika områden inneburit, att föreningen möter framtiden med tillförsikt och utan skulder. Och glädjande inför framtiden får väl också den stadiga medlemstillväxten sägas vara.

Arrangemangen under sommaren 2008 har dragit storpublik men också blottat *positiva brister* i verksamheten. Åskådarplatserna i ladan har varit tillräckliga medan utrymmet för servering i hembygdsgården behöver utökas. En uppgift att foga till de ovan nämnda i planeringen inför framtiden således.

Enligt föreningens programförklaring skall den nya Hembygdsgården vara en kultur- och fritidsanläggning i bygden. Att detta kommer att lyckas betvivlar ingen efter den flygande starten och invigningen av ladan lördagen den 28 juni 2008 med bl.a. Marga Nilssons fina *Bröllopsutställning – seder och bruk*. Och alldeles stilenligt medverkade vid den festliga invigningen också bygdens förmågor och stoltheter operasångarna Anna-Lena Persson och Jon Nilsson samt spelmannen och folkmusikern Mats Berglund. Därefter har uppskattade evenemang avlöst varandra under juli månad och en bit in i augusti.

Vidare finner vi i förklaringen att föreningen skall värna om Kölabygdens kulturella, materiella och historiska värden, bevara och föra vidare vävtraditionen i bygden, bedriva kursverksamhet i slöjd och hantverk för ungdomar samt inte minst upprätthålla och vidareutveckla Almqvist-

sällskapet, som föreningen numera har ansvaret för. Man hoppas också att det nya kulturcentret med gemytlig caféverksamhet skall bli mötesplats även för hemvändare och turister. Att det är Köla Hembygdsförening som anordnar de mycket populära jazzevenemangen i Köla kyrka, som drar publik från hela Västvärmland, är det väl närmast onödigt att omnämna.

Men en sak i sammanhanget bör i alla fall omnämnas och det är den fina vävtraditionen i bygden. Den är något av bygdens signum och *blåa band*. Utan att här problematisera genusperspektivet är det högst troligt att i Köla väver varje kvinna. Det får väl sägas bekräftas också av att den nya hembygdsgårdens vävsal rymmer inte mindre än tolv vävstolar. Och inte sällan bearbetas samtliga vävstolar av dunkande, flitiga och kreativa händer. Som bokstavligen kronan på verket må här avslöjas, att prins Carl Philip stoltserar med ett grandioöst sängöverkast hemma i sin stuga i Värmland – vävt av flinka flickor och skänkt av hembygdsföreningen Köla Stämman!

Jo, en sak till bör omnämnas som är stor i Köla; Köla fotoklubb och den fotoutställning som klubben arrangerar varje år. Köla fotoklubb har nu datoriserat 6 500 foton samtidigt som man nu arbetar för fullt med

att scanna in ytterligare 6 000 foton. Den fotobanken kommer att räcka till flera utställningar! Ordförande i fotoklubben är Inger Sjöblom. Som är väl känt i bygden är Nils Olof Bålstad en drivande kraft och inspiratör även i fotoklubben.

Till slut hör det till historien att föreningen icke blott förvaltar den nya ovannämnda hembygdsgården med intilliggande kulturbyggnad. Föreningens samlade innehav över huvud taget av gårdar och stugor är både imponerande och maktpåliggande. Jämte Hembygdsgården på Kiöln ansvarar föreningen för: sockenstugan som är en gedigen timmerbyggnad med delar från 1600-talet, Lillstugan i Bålstad från 1800-talet som visar hur mindre bemedlade bodde på den tiden, Ulriksdal från 1785, även den belägen i Bålstad, där stora salen från herrgårdsmiljö finns kvar i originalskick, Langsmal i hemmanet Tömte speglar hur en småbrukare med egen jordplätt bodde vid samma tid och en liten stuga, Åsen, i hemmanet Graf minner om hur en ensam religiös kvinna levde fram till 1930-talet. Sist men inte minst förvaltar föreningen Almqvist-stugan i Graf. Skalden Carl Jonas Love Almqvist uppförde stugan och bodde där omkring 1825. ☺

Bilder

Överst t. v. Sommarens "Bröllopsutställning - seder och bruk" var signerad Marga Nilsson.

Överst t. h. Christine Fahlstad trakterar en av vävstugans många vävstolar.

T. v. Tre drivande krafter har låst ladan efter en framgångsrik säsong, fr.v.: Karl-Erik Fahlstad, Annie Fredriksson och Nils-Olof Bålstad.

Värmlands hembygdsförbund
Skutbouden
671 94 Brunskog

Kansliets telefontider:
Måndag–fredag 10.00–12.00
0570-522 09, 0738-10 15 82
kansliet@hembygdvarmland.se
www.hembygdvarmland.se

Hembygdsförbundets Årsmöte

Hålls i Karlstad lördag 21 mars, lokal meddelas senare. Tag vara på tillfället att lämna in motioner eller att ställa frågor.

Läs Näverluren på nätet

På www.hembygdvarmland.se kan du ladda hem tidigare nummer av Näverluren i pdf-format. De årgångar som finns utlagda är 2006, 2007 och 2008 t.o.m. nummer 3. När ett nytt nummer ges ut, brukar numret före läggas ut på hemsida. Länken på hemsidan heter NÄVERLUREN.

Att visa hembygdsgården

Det finns många sätt att göra hembygdsgården intressant för besökaren, inte bara genom att låsa upp husen eller erbjuda guidade turer. Har du tänkt på att sätta upp skyltar?

Insekternas kulturkonsumtion

(Smirnoviprojektet)

Naturhistoriska riksmuseet Stockholm, Skadedyrlaboratoriet Århus universitet, Nationalmuseet i Köpenhamn samt Norsk Institutt for luftforskning har med ekonomiskt bidrag från Nordisk Kulturfond startat ett projekt kallat *Hejda insekternas kulturkonsumtion*, (Smirnoviprojektet).

Vi är intresserade av data om utbredning i Europa av den bruna pälsängern *Attagenus smirnovi*, som är ett skadedjur i museer.

Kontakta: Dr. Jan-Erik Bergh
Hillersboda 35
SE-790 23 SVÄRDSJÖ
eller med e-post till jeb@du.se

Karin Öman tillsammans med förrre talmannen, Nordiska Museets ordförande Birgitta Dahl och Nordiska Museets styresman (chef) Christina Mattsson. Foto Conny Sandberg.

Karin Öman prisas

Karin Öman, ordförande i Karlskoga Bergslags hembygdsförening, får nog anses vara en av de vassaste hembygdskvinnorna i Sverige. Som ett bevis på det har hon under året belönats med två tunga utmärkelser varav den senaste är **Nordiska museets medalj för hembygdsvårdande gärning**.

Motivering

Karin Öman tilldelas medaljen för hembygdsvårdande gärning för att hon med en eldsjälens engagemang ideellt verkat för den regionala hembygdens sak. Hon har på ett professionellt sätt förnyat hembygdsrörelsens synsätt som helhet.

Karin har med stöd och auktoritet i sin doktorsavhandling utarbetat och lanserat en ny grundsyn som haft betydelse för hela hembygdsrörelsen.

Karin Öman har varit verksam i hembydsrörelsen under lång tid och får nu medalj för sina insatser. Knappast kunde väl Karin Öman tro att 2008 skulle bli ett sådant prisår när hon för 45 år sedan blev medlem i hembygdsföreningen. Men efter nästan ett halvt sekel i hembygdsföreningens tjänst är priserna ett faktum. Det första av årets priser fick hon i somras och det var Sveriges Hembygdsförbunds högsta utmärkelse som hon tog emot på årsstämman i Kiruna.

Citerat från SHF:s hemsida

Tolv sätt att göra hembygdsgården tillgänglig för alla

1 Information: Informera på föreningens hemsida och i broschyrer om tillgängligheten för funktionshindrade. Det är lika viktigt att beskriva vad som är tillgängligt som vad som inte fungerar.

2 Hitta till oss: Gör en enkel karta med vägbeskrivning att använda på hemsidan och i övrig information. En länk till Eniros kartor är bra, men deras vägbeskrivningar är ofta bristfälliga och många hembygdsgårdar finns inte med där. En karta med beskrivning att skriva ut från webben är till stor hjälp för alla besökare, inte minst för de som kommer med färdtjänst i t. ex. taxi.

3 Hemsidan: Alla vinner på att utforma hemsidan så det är lätt att hitta och läsa på sidorna. Välj helst vit bakgrund med svart text. Raka typsnitt, t. ex. Arial och Verdana, har inga fötter/seriffer och är lätta att läsa på datorskrämen. Annars kan bokstäverna flyta samman med dålig upplösning på skärmen. Alla länkar läggs med fördel intill varandra. Lägg inte länkar i rullister, som är svårästa bl. a. för synskadade med förstoringsprogram.

4 Parkering: Märk gärna upp en plats för handikapparkering nära hembygdsgården. Se gärna till att det finns gott om plats för angöring i samband med hämtning och lämning med färdtjänst. Parkeringen behöver vara hårdgjord med hårt packat grus eller asfalt.

5 Skyltning: Markera gärna hembygdsgårdens ingång med en tydlig skylt. Om det är ett stort område med flera byggnader kan en tydlig informationskarta vid ingången vara till hjälp. Skylta gärna upp alla byggnader så besökaren hittar rätt. Skyltar bör ha ljusgul eller beige bakgrund med svart text.

6 Gångar: Lägg gärna hårdgjorda gångar från parkering till olika byggnader och platser där aktiviteter sker. Gångar över gräsmattor underlättar både för rullstolsburna och för barnvagnsfamiljer, och fungerar utmärkt som ledstråk för synskadade. Som underlag kan du välja

grus eller stenplattor. Trä går också bra, men tänk på att trä blir halt vid väta, så du bör lägga plankorna vinkelrätt mot färdriktningen.

7 Ramper, trappor och trösklar: Fasta ramper med ledstänger uppför trappor och branta sluttningar är bra. Ledstängerna hindrar alla att falla och fungerar både som avåkningsskydd och som hjälp för rullstolsburna att komma upp eller ned. Tänk på lutningen, det kan bli svårt att ta sig upp för brantare ramper. En ramp ska inte stiga mer än 1 meter på 12 längdmeter, helst 1 meter på 20 längdmeter.

Om det är många trappor, trappsteg eller trösklar att passera, kan föreningen skaffa lättmetallramper som kan flyttas runt t. ex. i samband med visningar. Du kan också göra egna, höjdanpassade trekantslister att lägga på var sida om en tröskel för att underlätta passage. Kanske kan onödiga trösklar plockas bort, om de inte har ett kulturhistoriskt värde.

Trappor behöver kontrastmarkeras på översta och nedersta trappsteget på varje trappavsats. Enklast görs detta med vanliga halkskydd, gärna helt gula så de syns även i snö. Men om trappan har en gulaktig färg bör du välja en annan kontrastmarkeringsfärg.

8 Toaletter: Det är bra om det finns en handikappanpassad toalett på hembygdsgården eller i anslutning till denna. Måtten skall vara 220x220 cm med toaletten placerad mitt utmed ena väggen, så att rullstolsburna kan backa in från båda sidor. Kanske har föreningen flera stora toaletterum, men ändå inte med måtten ovan. Då kan du sätta en toalett med gott om plats på vänster sida och en med gott om plats på höger sida.

9 Hörslinga: Skaffa gärna en bärbar hörslinga så hörselskadade kan ta del av verksamheten. Slingan kan användas vid föredrag, visningar eller andra evenemang. Många äldre som besöker hembygdsgårdarna har nedsatt hörsel, så slingan är till god hjälp för många.

10 Servering: Försök att servera flera olika alternativa rätter eller bakverk. Glutenfria eller laktosfria alternativ kan vara bra att ha till hands för allergiker, likaså ett sockerfritt alternativ för diabetiker. Självklart ska det vara plats att komma in med rullstol i serveringen.

11 Stimulera fem sinnen: Det är bra att utforma verksamheten så att besökaren kan ha glädje av alla fem sinnen. Om en person har nedsatt funktion av ett sinne, kompenseras detta ofta genom att träna upp ett annat sinne. Men även de med alla sinnen i behåll njuter av att få använda dem i upplevelsen.

Det är bra om en utställning innehåller föremål att få känna på, och att texter utformas så de blir lätta att läsa. Färgsättningen bör vara som för skyltar (se punkt 5). Typsnittet bör aldrig understiga 14 punkters storlek. Men medan synskadade föredrar raka bokstäver, föredrar dyslektiker bokstäver med fötter/seriffer. Audioguiden är förstås utmärkt för synskadade, men kan vara dyra.

Doft och smak är två utmärkta sinnen som bör utnyttjas i levandegörandet av hembygdsgården. Men tänk på allergiker, det är bra om kulturväxter planteras lite avsides så man kan välja att gå förbi.

12 Samarbeta gärna: Det går inte att göra allt tillgängligt omedelbart, föreningen måste prioritera. Därför kan samarbete med grannföreningar vara ett sätt att göra verksamheten tillgänglig. Föreningarna kan börja med att inrikta sig på olika anpassningar, då kan funktionshindrade hänvisas till en förening där just den verksamheten är tillgänglig.

Att anpassa en hembygdsgård är mycket individuellt beroende på platsens fysiska förutsättningar, osv. Det kan också komma nya önskemål och krav på anpassningar som kan innebära att dessa förslag kan komma att revideras.

Du som vill veta mer om anpassning kan kontakta:

Gunnar Häger
Stockholms läns hembygdsförbund
Tel: 08-30 21 80

Nyutkommen litteratur

Skiffertak – läggning, reparation, underhåll

Bok om skiffertak, 68 sidor

Författare: Ingmar Andersson

Förlag: pidia, Gunvarbyn Dråga, 464 92 Mellerud,
tel 0530-231 70, e-post ingmar.vrangeback@tele2.se

Pris: 288 kr inkl. porto.

Det har kommit ut en bok om skiffertak. Författare är Ingmar Andersson, med lång praktisk erfarenhet av skiffertaksläggning, erfarenheter som han verkligen anstränger sig för att förmedla till läsaren. Den tänkte läsare är inte yrkesmannen utan boken vänder sig till ägare av hus med skiffertak och här i Glava är vi många som tillhör den kategorin.

Författaren förklarar skillnaden på skiffer från Dalsland, Glava, Grythyttan och Norge illustrerar med många vackra bilder på tak. Glavaskiffern upptar fyra sidor i boken.

Så får vi en praktisk handledning i hur man lägger skiffertak: Vilka verktyg behöver man? Hur hör man om det finns en spricka i plattan genom att knacka på den? Hur gör man hål, kapar, hugger hak i plattorna? Det är ett stort företag att lägga ett skiffertak. Författaren säger: "Tekniken är enkel, det viktigaste för ett gott resultat är att man är noggrann och alltid tänker att det ska hålla i två hundra år". Visst kan det vara lockande att lämna ett sådant monument för eftervärlden. Men när man betänker att alla plattor är olika och att en platta ska passa inte bara till de två som den vilar på utan även till intilliggande så förstår man att skiffertakläggning handlar om tredimensionell pussläggning på hög nivå. Och inte får man missa spiken heller, för då måste plattan bytas ut: Den kan vara skadad. De flesta husägare väljer nog trots allt att lämna över arbetet till professionella takläggare. Efter att ha läst Ingmar Anderssons bok förstår man väl varför det är så dyrt att få ett skiffertak omlagt.

Men det är inte alla som behöver lägga om hela taket. Det kan gå att reparera skadorna. Under rubriken **Reparation** får vi tips som vi kan dra nytta av. Man kan fixa det med en bit ståltråd eller en plåt. För visst händer det att en och annan platta kommer på glid eller spricker. Vi får även veta hur man tar bort lav och mossor och undviker isvallar. Ingmar Anderssons bok en praktisk handbok som varmt rekommenderas envar som är lycklig nog att ha skiffertaket kvar. ☺

Birgitta Juås

Där finnar bröt och röjde

Om Glava södra finnskog, inb. 397 sid.

Författare: Karl-Gustaf Lindgren

Kan beställas: e-post: 0533-141 24@telia.com

Tel. 0533-141 24

Pris: 300 kr + porto 40 kr

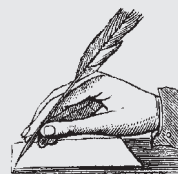
Timanstorp, Kallåsen, Tithöjdstorp, Bränna, Skräddere... I Glava södra finnskog har funnits 31 torp, stugor och backstugor. Karl Gustaf Lindgren, som under många år haft fritidshus i Gängene, berättar om vart och ett av dem. Som engagerad släktforskare anger han namnet på alla som bott i torpen från dem som bröt upp dem i 1700-talets början till våra dagars fritidsboende. För de flesta har han också födelseår och dödsår. Personregistret omfattar 1700 namn! Om vi så lägger till alla ättlingar till de 1700 så blir det väldigt många människor som sugit DNA ur någon rot som vuxit i Glava södra finnskog. För släktforskare är boken en guldgruva med alla namn och 106 fotografier.

Men boken innehåller så mycket mer. Vi får en inledande genomgång av prästerskapet i Glava från Johannes Molithaeus till Charlotte Hartwig Lundh. Vi får geografiska smånamn, namn på tjärn, myrar, bergknallar och med en diskussion av vad namnet kommer ifrån. Ofta är de knutna till berättelser, sanna eller hopdiktade, om händelser som inträffat, om den elake bässen som lurades att störta sig själv ner för Bässeberget, Länsmansmyren där en förföljande länsman lär ha blivit ihjälslagen. Det är ett kapitel om stigarna som förband torpen med varandra, med kyrkan och handelsboden, första bilvägarna och telefonen. Skolan ägnas ett kapitel. Barnen från Korsmyra, Kallåsen och Timanstorp med 7 kilometers skolväg genom skogen, 14 kilometers traskande varje skoldag fick verkligen kämpa för sin kunskap. Skogvaktarna, av vilka KG Lindgren själv är en i raden, får ett eget kapitel

Förutom det småskaliga jordbruket levde folket av skogsbruk. Efter andra världskriget räckte inte folket i torpen till utan skogsarbetare hämtades från både när och fjärran. En tid var 13 nationaliteter representerade i Gängeneskogarna. Vid Dammarna fanns det järnbruk vid mitten av 1800-talet.

Man förstår att det ligger årtal av obetalt arbete bakom de 400 sidorna. ☺

Birgitta Juås

Glimtar från bygden kring Fryksdalens domkyrka

Nio berättelser från Sunnebygden, inb. 128 sid.

Författare: David Myrehed, Sunne.

Eget förlag

Beställs från David Myrehed 0565-100 46

Den alldeles nytryckta boken släpptes under pompa och ståt den 17 november. På den stora dagen hade David hyrt in sig i en lokal i Sunnes kommunhus. Ett utmärkt val eftersom kulturchefen då kunde komma i åtnjutande av kulturen ”in house” så att säga.

Boken kan i stora drag ses som en samling av de småskrifter som David tidigare gett ut under årens lopp. Forskning och dokumentation om bygdens historia har pågått något tiotal år. I huvudsak bygger boken på egen forskning som vävts samman med material utifrån.

Den i boktiteln något anspråksfulla benämningen *Fryksdalens domkyrka*, syftar inte på dagens kyrka i Sunne. Utan namnet går tillbaka till den tid då pastoratet omfattade hela Fryksdals härad. Bokens omslag pryds av ett fotografi som David tog i slutet av 50-talet från det sedan länge nedrivna Brobytornet. ☹️

Kjell Sundström

Stöpafors ur tidningsarkiven 1907–1930

Tidningsartiklar ur lokalpress, spiralbunden, 88 sid.

Författare: Kerstin Meric, Stöpafors.

Eget förlag

Beställs från Kerstin Meric 0565-920 88

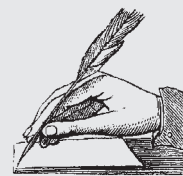
Då Kerstin Meric för några år sedan råkade få en gammal ortstidning i sin hand och började läsa den, fann hon många intressanta händelser som för längesedan hänt i hennes egen hembygd.

Hon inspirerades att fortsätta studera gamla tidningar, med att skriva av vad som fanns av intresse från bygden. Från bl.a. Sunne Hembygdsförening lånade hon inbundna årgångar av tidningslägg. Dessa skrev hon först av för hand, för att senare skriva in texterna i datorn.

Åren 1907–1930 är en händelserik tidsperiod och mycket utvecklas i bygden. Det skrivs om när Stöpafors blev elektrifierat, om bygget av Mejeriet, Folkets Hus och Klättebo Pensionat. Om köp och försäljning av Stöpafors Bruk och bruksägaren Kullberg-Mayers stora upprustning av Stöpafors herrgård. Telefonen och automobilens ankomst, och om Stöpafors beskärda del av epidemiernas härjningar i form av difteri och spanska sjukan.

Bygdens liv återspeglas i både sorg och glädje och förhoppningsvis kan denna skrift återuppväcka minnesbilder för läsarna. ☹️

Marie Söhrman

Ny bok om Älvsjöhyttan

Av Peter Olausson

Den som är intresserad av historia och har en anknytning till Gåsborns socken nordost om Filipstad är lyckligt lotad. Genom ett mångårigt och idogt studiecirkelarbete har bygden dokumenterats minutiöst fastighet för fastighet, hus för hus. Människorna som bott här har kartlagts både med hjälp av arkivmaterial och folkliga minnen. Nyligen kom den femte boken i serien om Gåsborn med titeln *Älvsjöhyttan med omgivning*. Projektledaren och redaktören för böckerna är den i värmändska hembygds-sammanhang välkände Bo Eriksson, mångårig sekreterare i Värmlands Hembygdsförbund. Och det är inte nog med den här volymen. Bo skriver i inledningen följande: "Vår målsättning är att efter det aktuella projektet ge oss i kast med den sista återstående

delen av församlingen, från Månhöjda till Gustavsström, vilket sker om Gud vill och hälsan står oss bi." Arbetet fortsätter alltså!

Boken om Älvsjöhyttan är en diger volym om 320 sidor, kryddad med åtskilliga fotografier från de beskrivna miljöerna. På kartor har ställena markerats och för en del av miljöerna finns också plankartor, där det framgår hur byggnaderna på nu försvunna torp och gårdar var placerade i förhållande till varandra. Genom en systematisk redovisning fungerar boken som en utmärkt uppslagsbok till bebyggelsens utveckling (och avveckling), men också till intrikata släktförhållanden genom tiderna – med koncentration till gåsbornsborna från 1800-talets slut och framåt till 1991. För den som i likhet med undertecknad är fascinerad av

folkliga bebyggelsenamn är boken också gefundenes fressen – eller vad sägs om ställen som Dödsriket ("Här sveptes de döda"), Punglätta, Liderås och Luxfors?

Men cirkeldeltagarna har inte bara intresserat sig för folk och hus. I några inledande avsnitt finner vi också historiken över Älvsjöhyttans bruk, grundlagt i mitten av 1700-talet, med några utdrag ur blåsning-journaler och bouppteckningar med anknytning till bruket. Vi kan läsa om hästjärnvägen, om loge och fackförening och en del annat. Visste ni t ex att Gåsborns kommun var först i Sverige med barnbespisning – redan 1936? Jag hade i alla fall inte en susning – men nu vet jag!

Det är bara att tacka för ett fint tillskott till den värmändska lokalhistoriska litteraturen! 🐾

Västra Fågelviks kyrkor genom tiderna

Peter Olausson

Det gäller att smida medan järnet är varmt! Efter den principen lever Gösta Olofsson, flitig medarbetare i Näverluren men en minst lika aktiv lokalhistoriker inom sin västvärmändska sfär. För inte alls länge sedan skrev han den första sockenboken om sin egen födelsebygd Västra Fågelvik, vackert belägen söder om Töcksfors på ömse sidor om sjön Stora Le. Nu har Gösta kommit med ännu en skrift om socknen. Den här gången ligger fokus på kyrkan och dess historia. Boken omfattar inte mer än 75 sidor i pocketformat, men det är välmatade (och väl illustrerade) sidor med mycket information. Skildringen går långt tillbaka

i tiden, till kristendomens ankomst, med missionären Torger – ihjälslagen av värmänningarna – och lokala traditioner om äldre kyrkor i bygden, byggda långt före socknens första omnämnande i vaticankällor år 1334. Ett pergamentsblad ur en medeltida mässbok, enligt traditionen från den äldre kyrkan – Gösta säger till och med klostret, och benämner det Grånäs – återges också på bild.

Boken handlar om de kyrkliga inventarierna och om vad man vet om medeltidens kyrkor i bygden. Framförallt intresserar sig Gösta Olofsson här dock för hur det gick till när sockenmännen i mitten av 1800-talet tog tag i projektet att bygga en ny och

större kyrka, passande för en snabbt växande bygd. Efter åtskilliga turer och mycket av offervilja kunde det nya templet i nyklassicistisk stil invigas den 4 september 1859. Alla som åkt vägen på västsidan Stora Le kan konstatera, att dåtidens västrafågelviksbor hade ett gott sinne för estetik. Kyrkan och sjön och de omgivande skogarna bildar en helhet, som är vacker så att det räcker och blir över. Detta är en av de skönast gnistrande pärlorna i landskapet Värmlands digra smyckesamling. Och boken om platsen borde naturligtvis finnas i varje framtida väl sorterad lokalhistorisk boksamling. 🐾

Från köksbord till bokprojekt

Av Bo Eriksson, f. d. sekreterare hembygdsförbundet

Efter att en tid ha sysslat med släktforskning, med utgångspunkt från hemsocknen Gåsborn, slogs jag av det uppenbara släktskapsförhållandet mellan olika familjer, speciellt i kyrkbyn. Så jag beslöt att undersöka det förhållandet lite närmare och satte igång med intervjuer i form av köksbordssamtal om människor och händelser i bygden.

Gåsbornsböcker – studier om folk och gårdar i Gåsborns socken

Efter ett tag fick jag emellertid frågan om man inte skulle kunna samlas ett antal personer och gemensamt ägna sig åt dessa studier. I januari 1988 träffades därför ett femtontal intresserade i samlingslokalen Klintgården för att diskutera ett samgående i en studiecirkel med ämnet Gåsborns historia. Man ansåg att det var en god tanke, så vi anmälde oss till Studieförbundet Vuxenskolan i Filipstad, med undertecknad som ledare.

Kyrkbyns ägor, det som tidigare innefattade Gåsbornshyttans tre rotar, som sträcker sig från gränsen mot Saxån i söder till Prästfallet i norr, blev vårt arbetsområde. Det är ca 15 km på längden och ca 5 km brett. Vi studerade olika ämnesområden, såsom näringslivet, skolan, post, telefon, fattig- och äldreomsorg mm, vilket vi senare sammanställde och redovisade i en skrift. Resultat från cirkelarbete i Gåsborn blev skriftens namn när den kom ut 1991.

Parallellt gav vi oss ikast med att lista alla boställen, gårdar, ödetorp och husgrunder, från söder till norr. Vi kom fram till 175 ställen. Efter flitigt studerande och avskrivande av

kyrkböcker placerade vi därefter in de personer som bebott dessa ställen 1891–1991. En sammanställning av detta arbete utkom i bokform 1996: *Folk och gårdar i Gåsborn*.

Därefter begav vi oss till Örling och dess omgivningar för att genomföra en liknande dokumentation. Ett resultat av detta utkom 2001 under namnet *Örling under 1900-talet*.

År 2004 förelåg en redovisning av studier rörande ett område som, enligt fastighetsregistret, gäller Långbansände, Franstorps och Lövnäsets f. d. rotar. Inför den nu aktuella boken har vi ägnat oss åt trakterna kring Älvsjöhyttan, från Gräsåsen i söder och vidare norrut och öster om Svarälven inom Gåsborns socken. Här kan uppmärksammas att över 2 300 personer är omnämnda, i en idag tämligen öde bygd.

Cirkelns medlemmar

Av de personer som anslöt sig 1988 är flera kvar. Fem har avlidit under åren och två deltagare deltog speciellt under Örlings-studierna. I Långbansände-projektet ingick fem medlemmar med mycket god kännedom om förhållandena i den bygden. Dessa har även medverkat i det avslutade arbetet

om Älvsjöhyttan, i vilket dessutom fyra personer från dessa trakter deltagit med sin goda lokalkännedom.

Avskrifter från kyrkböckerna

Från och med Örlingsprojektet fick vi genom Arbetsförmedlingen tillgång till en mycket intresserad och välskrivande kraft, som tillbringat dagar, veckor och månader på pastorsexpeditionen i Lesjöfors, där hon skrivit av församlingsböckerna från 1896 till 1991. Detta år upphörde de handskrivna noteringarna om socknens invånare för att fortsättningsvis databehandlas centralt. Hon hann skriva av uppgifterna om nästan hela Gåsborns socken 1896–1991, dvs alla som bott här, fötts här, gift sig och avlidit, innan hon fick återgå till ett fast arbete.

Vår målsättning är att efter det nu avslutade projektet ge oss i kast med den sista återstående delen av församlingen, från Månhöjda till Gustavsström, vilket sker om hälsan står oss bi. ☺

Tidigare utgiven litteratur:

Resultat från cirkelarbete i Gåsborn	1991
Folk och gårdar i Gåsborn	1996
Örling under 1900-talet	2001
Långbansände, Franstorp, Lövnäset	2004

Vill du också göra en bok?

Efter alla referat i Näverluren om böcker och andra skrifter finns det säkert andra som blir inspirerade och vill ta tag i sina egna bokprojekt. En historiebereskrivning i bokform, av hembygden, kommer att vara guld värd i framtiden.

Kanske har du redan ett färdigt manus liggande i byrålådan och vill skrida till verket redan idag! Jag har själv deltagit i slutfasen och färdig-

ställandet av några böcker. Därför nämner jag några saker som kan vara bra att känna till innan du skrider till verket.

Textoriginalet till boken

Manustexten skriver du i ett ordbehandlingsprogram. Ställ in dokumentet så att du får vänsterjusterad text, samt att avstavningsfunktionen är avstängd. Gör inte två spalter utan

låt texten flöda från vänster till höger marginal. Gör inga tvingade radbrytningar, detta sköter programmet. När du vill markera nytt stycke så gör du en blankrad, (tryck 2 ggr. på Retur). Märk ut de ord du vill ha i fet stil med skiftnyckel eller där du vill ha kursiv stil med <i>Hemsöborna</i>. Övannämnda hantering av texten kommer att underlätta avsevärt för den som slutligen skall sätta boken. ☺

Bytorp och Bytorpsföreningen

Av Gösta Olofsson

Bytorpsföreningen är inte en hembygdsförening i traditionell mening men likväl en kulturbärare av rang i hembygdsrörelsens anda.

I berättelsen nedan kan översiktligt följas en märklig epok och resa i tid och rum. Den börjar med den ålderdomligt skötta skogs- och jordbruksfastigheten Bytorp och slutar i den livaktiga Bytorpsföreningen, som i dag förvaltar platsen och en gård med museal prägel och som utvecklats till ett frekventerat skid- och friluftseldorado.

Allmänt kan platsen och omgivningen beskrivas som en vidsträckt höjdplatå i skogsterräng, inkl. de berömda Byamossarna, belägen i sydöstra delen av Gunnarskog, helt nära Övre Fjäll i Mangskog.

Gården har gamla anor. Av äldre handlingar framgår att Bytorp i vilket fall var bebott under 1700-talet. I slutet av 1970-talet var Bytorp en skogs- och jordbruksfastighet. Siste ägaren av Bytorp hade avlidit 1977 och en välbesökt lösöreauktion den 7 juli 1978 satte definitivt punkt för epoken med det bebodda och brukade Bytorp. De sista människorna som bodde på Bytorp var barnlösa och saknade också i övrigt arvingar, varför fastigheten via Arvsfonden hade övergått till Lantbruksnämnden. Men den förvaltades knappast på ett föredömligt sätt. Såväl manbyggnaden som uthusen var stadda i förfall.

Det var då några kreativa personer förenades i tanken att gården Bytorp med sina många förtjänster, såväl vinster som sommar, borde räddas åt eftervärlden. Inte minst för att där få tillstånd en ändamålsenlig raststuga för alla friluftsaliskare, som årligen söker sig till detta attraktiva område. Och det var naturligtvis bråttom, något måste hända snart. Vilket det också gjorde. Men närmast fortsätter vi berättelsen med att söka oss tillbaka till

det äldre Bytorp och de sista människorna som bodde och verkade där.

De sista människorna på Bytorp

Sista familjen på Bytorp var Magnus Olsson och Maria Olsdotter, som hade fyra barn: Hilda, Marta, Anna-Maria och Oscar Magnusson. Anna-Maria dog i unga år i spanska sjukan. De övriga tre barnen levde fram till 1960-1970-talen. Ingen av dem kom att gifta sig och de förblev boende på gården. Den siste som bebodde stället var Oscar, som avled 1977.

Kanske var det gårdens enskildhet som kom att leda till att deras liv, leverne och verksamhet kom att stanna upp vid det gamla, ja, vid det mycket gamla skulle vi säga i dag. Åtminstone i jämförelse med hur omkringliggande bygder genomgick förnyelse, moderniseringar och snabba förändringar. T.ex. hämtades under hela deras levnad vatten till hushållet från en källa på gården. Elektricitet kom aldrig att dras till stället. Och ej heller telefon. Oljelampor var gårdens huvudsakliga belysning och drivmedel till dessa får sägas vara en av få tekniska produkter som införskaffades. Till denna spartanska livsföring hörde också att sparsamhet var en dygd på gården. Men man var i alla fall välinformerad om vad som hände ute i stora världen. För grannarna på närmaste granngården Mossen sparade tidningar som Hilda hämtade hem till Bytorp, där de studerades omsorgsfullt i oljelampors sken.

Det fanns ett oskrivet men tydligt regelverk om arbetsuppgifternas fördelning på gården. För det var just Hilda som framför allt ansvarade för de husliga sysslorna, inhandlade vad som behövdes till hushållet, kort sagt skötte markservicen, som vi skulle säga i dag.

Marta hade hand om djuren, nötkreaturen, på gården. Uppgifterna om antalet djur varierar. Vad man

minns i dag kanske det kunde röra sig om 5-6 djur av olika slag.

Oscar hade hästen, brukade man säga. Oscar hade sin utkomst som timmerkörare, d.v.s. att från skogsavverkningar om vintern forsla fram virke till bilvägar och timmerupplag. En utkomst som naturligtvis stod och föll med hästen. Alltid när timmerkörningar kom på tal berättades om Oscars väldiga kroppskrafter. Där andra timmerkörare "lunnade" ihop virket med häst och kälke bar Oscar ihop timmerstockarna till "getdoningen". Oscar var naturligtvis jägare också.

Byggnaderna på Bytorp

Tack vare Bytorpsföreningens målmedvetna ansträngningar är samtliga sju ursprungliga byggnader på gården kvar intakta, välhållna och under nya tak. Dessa byggnader är: Manbyggnaden med stort kök, vardagsrum med öppen spis, kammare och oinredd vind, Lillstugan, Ladugården med djurstall, fodergång, loge och två lador, Stallbyggnaden (egentligen två timrade delar) med olika utrymmen för stall, ved och redskap samt dass, Visthusboden, Jordkällaren och Smedjan.

Vi går dock inte närmare in på byggnaderna på Bytorp här. Det skulle säkert heller inte göra dem rättvisa, det gör bara ett besök på Bytorp. Flertalet byggnader på Bytorp är från 1800-talet. Ett undantag torde vara södra delen av stallbyggnaden, den är på goda grunder åldersbestämd till 1700-talet, den kan mycket väl vara flyttad till Bytorp

Bytorpsföreningen bildas

Den 30 september 1980 samlades ett antal framsynta skidentusiaster och friluftsmänniskor till möte i Rackstads Hembygdsgård utanför Arvika och bildade Bytorpsföreningen. Underhandskontakter hade klargjort att Lantbruksnämnden var beredd att

Bytorp sommaren 2008, foto Gösta Olofsson

utarrendera Bytorp under en tioårsperiod till en kostnad av 500 kronor per år om en förening bildades som motpart. Initiativtagarna hade pekat på det stora kulturhistoriska värdet Bytorp har som det sista bebodda torpet i bygden, att det varje helg vintertid är målet för 100-tals skidentusiaster o.s.v. Ett arrendeavtal mellan den nybildade Bytorpsföreningen och Lantbruksnämnden kom således till stånd. Av avsiktshandlingen framgår att föreningens främsta ändamål är att så långt möjligt bevara Bytorp i sitt ursprungliga skick samt att upplåta torpet som raststuga åt friluftsutövare i området.

Under våren 1983 fick föreningen emellertid erbjudande av Lantbruksnämnden att förvärva ett avstyckat Bytorp, d.v.s. byggnaderna samt inägor omfattande drygt ett hektar (10.739 m²) för 15 000 kronor. Den 6 april 1983 beslutade styrelsen att acceptera anbudet. Föreningens ordförande fick fullmakt att underteckna för köpet nödvändiga handlingar. Det slutgiltiga köpebrevet undertecknades den 18 juli 1985 av föreningens ordförande Margareta Sundström.

Den flitiga föreningen

Och det var en förening som rivstarkt redan under tiden den arrenderade Bytorp. För 1981 påbörjades arbetena, bl.a. med att lägga nya tak på husen. Men att förvärva och rusta upp hus i långt gånget förfall kostar pengar. Den ekonomiska hävstången den första tiden var en litografi som

Jörgen Zetterquist 1980 skänkte till föreningen och som föreställde just manbyggnaden på Bytorp. Den framställdes i 250 exemplar och försäljningen var en succé. Den köptes inte bara av medlemmarna i den snabbt växande föreningen utan också av många skid- och friluftsvänner i Arvika med omnejd.

Det var en mycket nöjd Kåre Paulsen som redan 1982 berättade i lokalpressen, att tack vare medlen från litografin hade husen på Bytorp fått nya tak. Det praktiska arbetet hade i allt väsentligt utförts av frivilliga i föreningen. Och på den vägen var det. För varje år planerades in större och mindre renoverings- och reparationsprojekt på ideell basis. För finansieringen i fortsättningen av arbetena, i första hand kostnader för material, har i allt väsentligt medlemsavgifterna stått. Redan 1987 var medlemsantalet drygt 300 och även om medlemsavgiften var blygsam, 25 kronor, blev det en vacker slant varje år. Medlemmarna har därefter följt den utstakade vägen och utför fortlöpande nödvändiga renoverings- och underhållsarbeten.

Parallellt med arbetena med de olika byggnaderna vidtog föreningen omedelbart städning och röjning på området och höll ängarna på Bytorp fria från sly och förbuskning. Och strax vidtog också de återkommande och uppskattade slättergillena med liemän och spelemän som anslår takt och ton. 1985 var första spårkartan för skidåkarna framtagen och för-

eningen höll stugan uppvärmd fyra dagar under sportlovsveckan, vilket därefter har blivit till en uppskattad tradition. Och naturligtvis sörjer föreningen för att inbjudande skidspår bjuds besökarna när de rätta förutsättningarna är för handen.

Och gäster och besökande har genom åren strömmat till. Goda år med snörika vintrar ligger besökstalet på omkring 2 000. Bästa besöksåret hittills var 1993 med 2 093 namn i gästboken, varav ca 1/3 var besökande under sommarhalvåret. Många grupper och sammanslutningar besöker också Bytorp under sommar och höst.

Och ängens alla blommor...

Konstgödsel och modernt åkerbruk har aldrig förekommit på Bytorp. Det är anledningen till att besökarna under sommarhalvåret kan glädjas åt en artrik flora där. Bytorp brukar lyftas fram som en av de fåtal platser i länet som i dag har opåverkade "gammaldags" ängar. Under 2003 inventerades denna ögonfröjd på Bytorps ängar under ledning av den utomordentligt kunnige, för att inte säga lärde, botanisten Frank Nykvist i Arvika. Dokumentationen från inventeringen uppvisar 52 vackra växter och örter (olika slag av gräs undantagna). Det kan vara en trevlig uppgift under en utflykt till Bytorp att leta efter dessa rara växter. Träden på och omkring Bytorp är naturligtvis de vanliga och förväntade, men att ask och oxel förekommer kan vara värt att notera.

Medlemmar

Föreningen har haft en medlemstillströmning genom åren som många andra ideella föreningar bara kan drömma om. I dag är medlemsantalet närmare 500.

Bytorp blev och är det uppskattade utflyktsmål som pionjärerna avsåg att skapa med förvärvet. Samtidigt som det i dag också är lätt att se att föreningen utför ett stort ideellt och kulturellt arbete i hembygdsrörelsens anda.

Ordförande i föreningen är Margareta Zetterquist, Rackstad. ☺

En bysåg i Brunskog

Av Ingrid Hede

I östra Brunskog finns en andelsförening, som fortfarande efter mer än 200 år brukar en s.k. bysåg. Som bilaga återges ett utdrag från Häradsundersökningsrättens beslut att ge tillstånd till sågen.

Ursprungligen uppfördes sågen som en s. k. ramsåg i Bubäcken som faller ut i sjön Rinnen, bild1. Vattentillgången var bristfällig varför driften kunde säkerställas tack vare ett system med dammar. Dessa tömdes succesivt under sågsåsongen. Sågen har naturligtvis under alla dessa år om- och tillbyggt ett antal gånger. 1947 flyttades den till sin nuvarande plats och elektrifierades. Orsaken till att det dröjde så länge med elektrifieringen berodde på att elkraften från det lokala kraftverket Ljusforsen i Svartånaälven var otillräcklig. Först 1944 skedde anslutning till ett elnät med tillräckliga resurser. Eldistributionen övertogs av Brunskogs Elektriska.

År 1993 byggdes en helt nytt såg, till stor del utförd av andelsägarna själva. År 2000 inträffar den senaste förändringen betingad av att Fortum, som nu är eldistributör, genomför en taxeändring med en fast avgift baserad på säkringsstorlek. El-kostnaden blir därmed så hög, att fortsatt drift blir tveksam. Det hela löstes tack vare att föreningen fick möjlighet att köpa ett dieselgenerator. Ingen ombyggnad behövdes därmed av själva drivutrustningen.

Utdrag ur protokollet, där starttillstånd ges:

År 1797 den 28 augusti infunno sig uti hemmanet Skog, beläget uti Jösse härad och Brunskogs socken under tecknad vice Härads hövding och särskild tillförordnad domare i orten samt Nämndemännen Nils Persson i Stålsberg, Jon Månsson i Sund, Anders Ersson i Skyberg, Pehr Ingemarsson i Lerbodatorp, Olof Olofsson i Olebyn, Olof Jonsson i Årnäs och Olof Nilsson i Takene för att i anledning av Jösse Härads Tingsrätts utslag under den sistl. 1 April till slutlig pröfning och afgjörande företaga den af Jon Nilsson, Nils Olofsson den äldre, Jon Pehrsson, Nils Olofsson den yngre, Pehr Pehrsson, Olof Olofsson den yngre, och Nils Jansson i Östra Takene, Nils Olofsson i Svartåna, Jon Nilsson, Olof Nilsson Pål Nilsson samt Elof Jansson i Skog anmälda ansökan om tillstånd att i den så kallade Bubäcken få uppföra en husbehovssåg till gemensamt nyttjande av förenämnda jordägare i Östra Takene och Skog, hvilka hemmans ägor gränsa intill Bubäcken å ömse sidor der quarnfallet är.

Detta sågverk fanns redan uppbyggt och inrättat med ett blad nära sjön Rinnen uti en bäck, som har dess vattentillgångar dels ifrån ett kjärn på Svartånas ägor och i synnerhet af det regn och snövattnen, som ifrån de närbelägna

höjderna nedflyter höst och vår, på hvilka tider denna sågquarn är i gång, vid starka flöden eller vattentillopp, utom hvilken den ej kan begagnas, i synnerhet som fallet från rännan till hjulet endast är 2 och $\frac{3}{4}$ alnar h

Betänkande

Emedan icke någon af angränsande sågquarns ägare eller andra, bestridit sökande jordägare uti Skog, Östra Takene och Svartåna anläggandet och nyttjandet af deras husbehovssåg; ty finnes vid sådant förhållande icke något hinder med mindre det må tillstyrkas Konungens Befallningshafvande här i länet att bifalla förenämnda sökandens sågbyggnad till husbehof, sådan som den nu befinner sig och här ofvanföres är beskrifven; dock att sågägarna till undvikande af uppdämning för deras grannar noga iagttaga Lagens föreskrift i 20 Cap. 6§ B Bkp. och Kongl Förordningen den 2 september 1755, så att de nu befintliga stämborden, eller ock flodluckan, i händelse någon sådan å dammen inrättas, ifrån den 10 Maj och sedan hela sommaren hädanefter öppen hålla.

År och dag som föreskrifna stå.

På Häradsundersökningsrättens wägnar:

CP Törneblad

Idag har föreningen 41 andelsägare från Skog, Takene, Svartåna, Talken och Toltan. Sågen betraktas som en flexibel tillgång och har flitigt använts under senaste sommarhalvåret. ☺

Jöns Jönsson i Backa försöker fria sig från beskyllning om faderskap

Av Arne Linnarud. Avskrift från Fryksdals nedre tingslags dombok vårtinget 1826, 16/3, § 46.

Till detta Ting hade Pigan Brita Olsdotter i Tjustersby instämt drängen Jöns Jönsson i Backa, med påstående, att denne, hwilken kort före Pingsten sistlidet år skall kåranden lägrat, så att hon den 4de nästlidne Februari framfödt ett flickebarn, som i dopet erhållit namnet Maja, måtte förpligtas bidraga till barnets underhåll och upfostran till dess det sig sjelf försörja kan, samt rättegångskostnaden ersätta.

När målet upropades, inställde sig parterna personligen, tillkännagifwandes Jöns Jönsson, att han wore 33 år och Brita Olsdotter 21 år gammal, och upplystes härwid att de icke wid hwarann wore i skyldskap eller swågerlag.

Jöns Jönsson erkände, att han Pingstdagen sistlidne år plägat köttsligt umgänge med Brita Olsdotter, men försäkrade, att det på hennes hafwande tillstånd, som inträffade kort därefter, tillkännagifwandes, att hans manliga lem hwarken ägde tillräcklig storlek eller öfriga erforderliga egenskaper för att åstadkomma fruktsamhet hos en quinna. Hwaremot Brita Olsdotter, som medgaf, att Swaranden sistlidne pingstdag på morgonen haft samlag med henne, påstod att han äfwen före Pingsten med henne haft köttslig beblandelse, och försäkrade att emot Swarandens berörde lem ej något att erinra, utan wore den föregifne odugligheten helt och hållet ogrundad; Och anhöll hon, på det rätta förhållande härmed måtte upplysas, att besigtning å merberörde lem måtte anställas hwarjemte hon begärte, att Drängen Per Månsson i Backa, som nu war tillstädes och skulle hafwa förmärkt hennes förtroliga umgänge med Swaranden, måtte blifwa på ed hörd. Per Månsson fick för den skull företräda och enär något jäf mot honom ej förefans, med hand å bok wittneseden aflägga, hwarefter

han, erinrad om edens wigt och warnad för mened, tillkännagaf: att han flere gånger sett Swaranden hos Kåranden, men ej förmärkt dem pläga köttsligt umgänge med hwarandra.

Swaranden, förständigades därefter att hos BataljonsLäkaren Herr Mört som bor i Sunds prestegård genast anmäla sig för att, efter anställd undersökning af bemälte Herr Doctor, erhålla betyg öfwer beskaffenheten af Swarandens manslem, med Läkarens yttrande huruwida Swaranden saknade förmåga att barn afla, och, med berörde betyg försedd, i afton kl 6 inför HäradsRätten sig åter inställa, då Kåranden jemwäl borde tillstädes komma.

Härefter, wid kl 6 på aftonen, kommo parterne åter tillstädes, då Swaranden inlemnade ett skrifteligt betyg därom, att Herr Mört hade bortrest tidigt på morgonen i dag, i anledning hwaraf Swaranden honom ej kunnat anträffa; Och förständigades parterne fördenskull, att till nästa onsdag den 22 dennes åter sig wid Rätten infinna, Swaranden vid wite af 10 Rdr Banco wara försedd med owanberörde betyg, såwida han ej kan förete bewis att han ej kunnat detsamma erhålla.

22/3 §172

Wid uprop af det från den 16de uti denna månad till denne rättegångsdag uppskjutne mål, emellan Pigan Brita Olsdotter i Tjustersby, å ena, samt Drängen Jöns Jönsson i Backa å andra sidan, angående barnföda, inställde sig den förstnämnde och inlemnade till Rätten en skrifteligen uprättad, parterne emellan träffad, så lydande förlikning:

”Wi underteknade hafwa såsom wittnen blifwit kallade afhöra Öfwerenskommelsen om Lägersmålet emellan drängen Jöns Jönsson i Backa och Pigan Brita Olofsdotter i Tjustersby, att han Jöns Jönsson

åtagit sig wara barnafader och skall uti tolf års tid gifwa nämnde Brita årligen Tio Rm rgds samt med all möjlig hjälp tillse barnet med nödige behofwer efter hans råd och lägenheter, hwilket afoss edeligen bestrykas. Backa den 22 mars 1826 Drängarne Per P.M.S. Månsson, Jöns I.O.S. Olsson i Backa”

Efter upläsandet hwaraf Jöns Jönsson tillkännagaf, att Herr Doctor Mört besigtigat hans manslem och försäkrat honom, det berörde lem ej syntes hafwa ringaste bristfällighet; och att Jöns Jönsson, enligt detta Doctors yttrande, wore öfvertygad om att wara fader till förutnämnde af Brita Olsdotter den 4 sistlidna Februari framfödde flickebarn, hwarföre han föranlåtits ingå med Brita Olsdotter träffade förening.

Härefter och sedan KronoLänsman Tobiaeson å Parterne yrkat böter för Lägersmålet uplystes, det ingen af parterne tillförene pligtat för lägersmål, och att de ej wore med hwarandra i skyldskap eller swågerlag i följd hwaraf Swaranden förpligtades att i Tolf års tid räknadt från det barnet föddes till det sig sjelf försörja kan årligen utgifwa Tio Rdr RGS och i öfrigt upfylla hwad han sig åtagit kan förlikningen bero. Och fälldes Jöns Jönsson, jemlikt 53 Cap 1§ 1 mom. MissgerningsBalken, att böta 10 Dal Smt med 3 Rdr 16 sk och jemlikt 55 Cap 5 § nämnde Balk jemförd med 43 puncten 9 mom. af Kongl.Förklar. Den 23 mars 1807 till Sunds Sockens Kyrka utgifwa 1 Rdr 16 sk Banco. Brita Olsdotter, jemlikt Kongl Förordn Den 10 April 1810 endast förplictandes till Sunds församlings Sockenkyrka erlägga 32 sk Banco, samt dömdes begge, jemlikt Kongl. Förordn den 18 November 1741, att i nämnde Sockens Kyrkas Sacristia enskilt skrift undergå. ☛

Bref från Nordmark

Artikel hämtad ur Filipstads Tidning 11 mars 1915

Under en period satt jag och fotade av gamla tidningsartiklar från Filipstads Tidning. Då hittade jag bland annat detta guldgruv från Nordmark (ca 15 km norr om Filipstad), som jag sedan ordagrant skrev av. Då det är över 90 år sedan detta skrevs kan det ju vara svårt att idag känna igen alla miljöer, men just därför känns det så viktigt att lyfta fram en sån här artikel för allmänheten. Som de flesta Nordmarksbor säkert förstår, så startar herr "Resande" (vars riktiga namn för närvarande är okänt) och hans promenad i södra änden av den s.k. Gruvgatan. Han följde sedan den vägen norrut förbi Nordmarksbergs gruvor, fram till Tabergs gruvor och dess herrgård, sedan ned mot Bergaområdet, förbi skolan och kyrkan, vidare ned mot själva hyttan, sedan vidare söderut förbi Glittne ned mot Tången och Finnboström. Möjligen kommer en uppföljning till denna artikel i nästa nr av Näverluren, där vi bygger vidare med information om personer och gårdar nämnda i artikeln.

Jan Kruse, Nordmarks gruvmuseum och hembygdsförening

» Som jag färdats några gånger genom Nordmarken och sett de många bostäder, som där finnas, samt omkring desamma uppodlade jordtegar, som på de flesta ställen varit mycket stenbunden mark, ty det låg stenrös vid stenrös, kom jag på den tanken att taga reda på hvad stugorna och deras ägare hette. Därför skaffade jag mig en lokaliserad ciceron och gjorde en rond med början vid det s.k. Dahlvägsskälet och uppför gatan.

Första bostaden till höger bebos af en grufarbetare, Carl Backelin, en idog man och predikant. Nästa bostad till vänster heter af gammalt Hedlunds, men äges numera af handlanden J. L. Carlsson och gruffogden C. A. Granberg; har på senare tiden blifvit beryktadt för sina stora zinkmalmsfyndigheter, som troligen i en snar framtid komma i utländsk ägo. Följande bostad till höger är ett gammalt grufbrytarehem, som äges av Olof Backelin, en god och plikttrogen arbetare, numera pensionerad af Nordmarks grufbolag; han har varit och är en lokal mineralog. På vänstra sidan af vägen ligger Bergkvists, som äges af Nordmarks grufvor och bebos af grufbyggaren Aug. Berg.

Vidare komma vi till ett grufbrytarehem, som äges och bebos af Olof Jansson, en man som hör till de stilla

i landen. En stor byggnad är Nordmarks fattiggård, som det sades mig mycket välskött. På högra sidan om vägen äfven ett grufarbetarehem; står för tillfället öde; har nyligen blifvit köpt af en arbetare från Finnmossen, Viktor Persson. Stället har af gammalt hetat "Sven Jans". Nästa bostad till vänster äges af Nordmarks grufvor och bebos af en bergskrädare A. Wiklund, nu pensionerad af grufbolaget. En stilig villa, som går under namnet Hemmet, äges och bebos af skomakaren Johan Olin. På högra sidan vägen komma vi till den gamla disponentgården Nordmarksberg, hvilken numera bebos af arbetare vid gruffältet. En flickslöjdskola är inrymd i samma hus och har en sympatisk förestånderska.

Nu komma vi upp på själfva grufbacken. På östra sidan om grufvorna ligger den egentliga skjutarbostaden jämte grufkontor.

Nu går vår färd mot norr. På västra sidan om vägen ett grufbrytarhem, som äges och bebos af Carl Boström. Till höger ett grufbrytarhem, Erik Bocks (gamla namnet Hultet). Nästa bostad till höger, en stor och trefflig byggnad, som äfven inrymmer handelslokal, äges och bebos af Johan Friberg; genom skötsam vandel och idogt arbete har han kommit i den ställning, han nu innehar. Till vän-

ster ett stenhus, "Bergenhems", inrymmande bageri och brödbod. En bostad till höger benämnes Karlbo; äges af Nordmarks grufvor och står öde. En stor byggnad till höger kallas Skolåsen samt äges af Tabergs grufvor och bebos af gruffolk. Så komma vi till en hvitmålad byggnad på västra sidan om vägen som heter "Grinna"; äges och bebos af gruffogden vid Taberg, Sven Engström. Då vi kommit en bit längre åt norr, slutar grufgatan och vi träffa stora landsvägen, den vi följa åt väster. På högra sidan ser man Tabergs gamla ståtliga disponentgård, där vår beryktade skald "Fredrek på Ransätt" föddes; gården äges af Uddeholms bolag och bebos nu af ingenjör J. Bergström.

Efter en stunds vandring kommer man till en handelsbod på östra sidan om vägen, "Ringboden" kallad; äges af Uddeholms bolag och arrenderas af ett konsortium som kallar sig "Enigheten". Längre nedåt vägen står på södra sidan en ny byggnad, som äges av Carl Jonssons sterbhus. Strax intill ligger ett gammalt bergsbruksidkarehem, Berga, där riksdagsmannen Jonas Larsson bodde och som nu äges af Uddeholms bolag och arrenderas af tvänne bröder Nilsson.

Vidare träffa vi på södra sidan tvänne skolhus; i det ena ligger cen-

tralen för rikstelefon, slöjdsal för gos-sar, sockenstuga samt en stor lärosal; i det andra finnas tre lärosalar och bostadslägenheter för tre lärarinnor.

Så kommer man till kyrkan; den är uppbyggd 1731 och på senare år ny-målad invändigt samt väl underhål-len. Ett treftigt tämpel.

En liten bit längre i väster kommer man till prästgården, nybyggd efter branden. Nästa bostad på högra sidan om vägen heter "Kopparslagarbo" och tillhör prästgården samt bebos af arrendatorn Johan Jonsson, en mång-sidig man: kyrkvaktare, ringkarl, dödgräfvare och skogvaktare.

Innan man kröker af nedåt hyttan, går man öfver den s.k. "Larsmäss-hea". På norra sidan om vägen står en hvitmålad byggnad som fordomdags hetat "Knoppnäring" och är af för-samlingen inköpt till klockarbostad. Stället är något ombyggt och äfven omdöpt; nu heter det Löfstrand och bebos av hr H. R. Ekblom. Han är en verksam man, men har också fått att sköta: klockare, organist, skollärare, kassör för kommunen, kyrko- och skolkassör, ordförande i taxerings- och kommunalnämnden.

Vi fortsätta. På högra sidan om vägen är en stor rödmålad villa, som äges af hr Nils Forsman. Vidare kom-

mer vi till en hvitmålad bättre bostad i en "egen" byggnadsstil; den äges och bebos af "Jonte på Gåla", alias härads-domaren Jonte Henriksson, en self-made man, som från intet arbetat sig upp till som det påstås församlingens förmögnaste person. Sen komma vi till den gamla hyttan, som varit ned-lagd några år och till utseendet skat-tar åt förgängelsen, och därpå till en stor hvitmålad gård; den har förr varit ett bergsbruksidkarehem och hette då "Sexmans i Går'n"; blef moderniseradt och omdöpt till "Bergsgården"; nu är egendomen inköpt af virkeshand-lare och står nästan öde. Ett gammalt stenhus invid har förr varit prästgård och står nu öde utom en stor sal, där blåbandisterna hålla sina möten och äfven upplåtes åt föredrag af olika slag; dess namn är C. A. – salen.

Så passera vi en ny, grönmålad byggnad, som äges och bebos af hr Nordvall, en man som vistats i Ame-rika några år och nu lefver på money. Strax i närheten en stor hvit byg-gning; den heter Carlslund och är säte för en större diversehandel och har bostad i öfre våningen; äges och be-bos af handlanden och kyrkovärden J. L. Carlsson.

Nu fortsätta vi åt söder. En god bit från landsvägen åt öster ett bergs-

bruksidkarhem, som då kallades "An-ners Jans"; den bostaden är borta och har ersatts af en ny i egendomlig stil och af dito namn, "Glittne"; något som påminner om det fornnordiska kunde jag ej upptäcka.

Så kröker vägen af till Finnmossen. Till vänster vid vägskalet är en bygg-ning kallad Öfra Tången, som äges af Finnmosse grufbolag och står nästan öde. Nu komma vi till Finnboström, kraftstationen för Finnmosse grufvor, där landsvägen går öfver dammbygg-naden. Till vänster är en byggnad, Ullgrens, som äges af länsman An-deresson.

Uppför en liten backe och vi äro framme vid en ljusgrön byggnad med gästgifvaregård och diversehandel; äges af F. Svensson; denne är både gästgifvare, handlande och kommu-nalnämndsledamot. I en hvitmålad byggnad till höger bor f. d. stins An-deresson, en ganska kry åldring, som nyligen fyllt 75 år men är rak i ryg-gen som en general. Därpå passera vi Torsbo och komma till den sista byggnaden på vår rond; den äges af Finnmosse grufbolag och bebos af grufförmannen Aug. Persson. Nu tog jag avsked av min ledsagare och var strax vid stationen". ☹

Resande

Statistik för förbundets hemsida de senaste 12 månaderna

www.hembygdvarmland.se

Antal besök	24 208
Sidvisningar	74 697
Sidvisningar per besök	3,08

De mest besökta sidorna

Evenemang
Medlemsföreningar
Förbundet
Infosidan
Access

Hur besökaren kom till hemsidan

Sökmotorer	54,82 %
Direkttrafik	39,61 %
Hänvisningswebbplatser	5,57 %

Besökarnas hemort

Karlstad
Stockholm
Grums
Göteborg
Forshaga
Örebro
Kristinehamn
Arvika
Malmö
Kil

